

УДК 271.2-7(477.4)
DOI: 10.26661/swfh-2017-49-014

О. П. Чучалін

АДМІНІСТРАТИВНИЙ АПАРАТ КИЇВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У 1920–1930–х рр.

У статті розглядається мережа вікаріатств та благочинницький адміністративний апарат Київської єпархії міжвоєнного періоду. Подаються відомості про єпархіальних архієреїв та вікарних єпископів, які очолювали або тимчасово виконували обов'язки єпархіального архієрея Київської єпархії. На основі архівних та опублікованих джерел відтворено мережу вікаріатств, названо архієреїв, які здійснювали управління ними. Акцентовано увагу на біографічних відомостях єпископату та духовенства.

Ключові слова: Київська єпархія, вікаріатство, благочиння, єпископ, радянська влада.

Процеси національного та релігійно-духовного відродження, які мають місце в сучасній Україні, супроводжуються поглибленням інтересу до вітчизняної історії та культури. Нинішнє суспільство переосмислює та переоцінює події, що відбувалися в умовах радянської дійсності, у тому числі й у сфері державно-церковних відносин.

Особливий інтерес представляє процес формування структури релігійних організацій, які виступають виразником їхньої самобутності. На окрему дослідницьку увагу заслуговує історія формування адміністративного апарату Київської єпархії Російської Православної Церкви у міжвоєнний період. Слід зазначити, що у 1920 – 1930 рр. Російська Православна Церква була найбільшою релігійною організацією на території УСРР.

Проблемами дослідження церковного устрою релігійних конфесій в Україні становила інтерес для багатьох науковців. На особливу увагу заслуговують дослідження В. Біднова [3], С. Білоконя [2], О. Ігнатуші [8], А. Киридон [19], О. Татарченка [20], О. Тригуба [21]. Окреслена проблема потребує подальшого детального вивчення, особливо в частині процесу формування, структури та функціонування окремих церковно-адміністративних одиниць Російської Православної Церкви (РПЦ).

Виходячи із вище зазначеного окремих науковий інтерес представляє діяльність саме Київської єпархії як адміністративно-територіальної одиниці Російської Православної Церкви, а згодом – Українського екзархату РПЦ у міжвоєнний період. Написання повної історії єпархії неможливе без детального аналізу її становища в умовах більшовицької політики гоніння на Православну церкву та атеїстичної пропаганди.

Розпад Російської імперії та розвиток національно-визвольного руху спонукали українців піднімати питання про відродження державності та автокефалію Української Православної Церкви. Упродовж 1918 р. в Києві двічі скликався Всеукраїнський Церковний Собор, на якому піднімалися питання про становище Православної церкви. Оскільки прибічники автокефалії опинилися в меншості, церква в Україні набула автономного статусу. 9 липня 1918 р. було прийняте “Положення про Вище управління української церкви”, затверджене Всеросійським Собором 7(20) вересня того ж 1918 року [1], за яким православні єпархії в Україні залишалися нерозривною частиною Російської Православної Церкви, але утворювали окрему церковну область з особливими перевагами на засадах автономії. У такому статусі вона проіснувала до 1921 р., коли святителем патріархом Тихоном був встановлений Український патріарший екзархат. Стосовно цієї області у документах 1918 року вживався термін “Православна Церква в Україні” або “Українська Церква”, яка мала автономію в адміністративному, господарському, судовому устрої та в усіх справи загальноцерковного значення [1, с. 15].

Автономія Української церкви поширювалася на місцеві церковні справи. Вищим органом церковної влади в Україні ставав Український церковний Собор, що скликався кожних три роки. До складу Собору входили всі правлячі і вікарні архієреї України, а також представники кліру та мирян. У період між Соборами виконавчим органом був Священний Синод усіх правлячих єпископів українських єпархій та Вища Церковна Рада. Наданий автономний статус зобов'язував неухильно виконувати постанови Всеросійських церковних Соборів і розпорядження Святейшого Патріарха. Митрополит і правлячі архієреї українських єпархій також затверджувалися Святейшим Патріархом Російської Православної Церкви.

Станом на 1918 рік на території України налічувалося дев'ять православних єпархій: Холмська, Волинська (кафедра в Житомирі), Подільська (кафедра в Кам'янці), Київська, Чернігівська, Харківська, Катеринославська і Маріупольська (кафедра в Катеринославі), Одеська і Херсонська (кафедра в Одесі), Полтавська і Переяславська (кафедра в Полтаві), які входили до митрополичого округу. Найбільшою за територією та кількістю населення була Київська єпархія, заснована ще в другій половині IX століття [2, с. 100].

Єпархіями на території України керували митрополит, три архієпископи та п'ять єпископів. Крім правлячих єпархіальних архієреїв на території України було 16 вікарних єпископів, які поділялися поміж окремими єпархіями: в Київській єпархії – 4 вікарних єпископи (Чигиринський, Уманський, Канівський і Черкаський); в Херсонській єпархії – 3 вікарних єпископи (Новомиргородський, Єлисаветградський та Миколаївський); у Подільській – 2 (Вінницький та Балтський); в Полтавській – 1 (Прилуцький); у Харківській – 1 (Сумський); у Катеринославській – 1 (Павлоградський). Отже, станом на 1918 рік на території України

нараховувалося 25 архієреїв на чолі з Київським митрополитом, які підпорядковувалися Російському Найсвятішому Синоду та Патріарху [3, с. 5].

Усі ієрархи мали вищу освіту, а більшість із них – наукові ступені магістрів, кандидатів богослов'я або докторів богослов'я.

На думку історика В. Біднова, однією з характерних ознак церковно-адміністративної системи Російської Православної Церкви на той час була нерівномірність епархій за кількістю населення. На кожну з них в Україні припадало в середньому два мільйони жителів, що більш як на третину перевищувало середньоросійські показники [3, с. 5].

Відповідно до канонічного права адміністративний поділ Церкви здійснювався згідно з територіальним поділом держави. Межі православних епархій в період розпаду Російської імперії та підйому національно-визвольного руху в Україні були вкрай нестійкими. Зміна суспільно-політичної ситуації в Україні на початку 1918 р. вимагала скликання Всеукраїнського Православного Церковного Собору для вирішення питань церковного життя, які ставали актуальними в нових умовах. На 3-й сесії Всеукраїнського Собору, що проходив у Києві 28 жовтня 1918 р., йшла мова про розширення меж Київської епархії у зв'язку з входженням до складу Гетьманату частини повітів Мінської та Курської губерній. Митрополиту Київському тепер стали підпорядковуватись вікарні єпископи – єпископ Гомельський Варлаам (Ряшенцев), єпископ Рильський Аполінарій (Кошовий) та Білгородський Никодим (Кононов), які також брали участь у роботі Собору. На цей час до складу Київської епархії входили 82 благочинницькі округи, 1478 самостійних парафіяльних і 29 приписних храмів [4, с. 197].

Особливість розвитку політичної ситуації на теренах колишньої Російської імперії вимагала від вищого керівництва Російської Православної Церкви адекватної реакції. Постановою патріарха Тихона "Про заходи на випадок припинення своїх церковно-адміністративних функцій", прийнятою спільно з Священним Синодом та Вищою Церковною Радою 20 листопада 1920 року, де стояло питання про самоврядування епархій на випадок неможливості зв'язку з вищою церковною владою, створювалися умови для збільшення кількості єпископських кафедр [5, с. 169]. Військові дії, зміна кордонів та політичних сил при владі, особливо на території України, вносили дестабілізацію і у церковне управління. Тому у Постанові передбачалися заходи на випадок втрати Вищим церковним управлінням зв'язку з певними територіями чи припиненням діяльності самого управління. Єпархіальний архієрей отримував право звернення до архієреїв, які очолюють сусідні епархії, щодо організації вищої інстанції церковної влади для кількох епархій, що перебувають в однакових умовах [2, с. 102]. Передбачалася також можливість створити мережу вікаріатств епархії, чим Церква і скористалася. Тому на територіях епархій почали створюватися та функціонувати нові вікаріатства.

Ускладнення суспільно-політичної ситуації в Україні та загроза втрати контролю над її церковним життям з боку Російської Православної Церкви, вимагали вирішення питання про призначення в Київ канонічного православного митрополита. Оскільки за "Положенням про тимчасове вище управління Православної церкви в Україні" патріарху Російської Православної Церкви належало право тільки затверджувати Київського митрополита, патріарх Тихон направив до Києва в якості свого екзарха архієпископа Гродненського Михаїла (Єрмакова) [6, с. 525].

Єпархіальна система Українського екзархату РПЦ, встановленого у 1921 р., протягом усього міжвоєнного двадцятиліття зберігала свою консервативність. Керівництво епархією здійснювалося через наявну в ній адміністрацію на чолі з єпископом. Відповідно традиції та канонічного права Православної церкви, єпископ є не тільки носієм сакральної влади в Церкві, але і виступає адміністратором у межах дорученої його керівництву епархії.

У період з 1918 – 1939 рр. керуючими або тимчасово виконуючими обов'язки архієрея Київської епархії були:

№ з/п	Сан, титул, ім'я та прізвище єпископа	Роки перебування на кафедрі
Київська епархія Російської Православної Церкви		
1.	Митрополит Київський і Галицький Володимир (Богоявленський)	23.11.1915 – 25.01.1918
2.	Єпископ Чигиринський Никодим (Кротков)	січень 1918 – 30.05.1918
3.	Митрополит Київський і Галицький Антоній (Храповицький)	01.06.1918 – 20.12.1918
4.	Єпископ Рильський Аполінарій (Кошовий)	21.12. – 30.12.1918
5.	Єпископ Черкаський Назарій (Блінов)	12.01.1919 – вересень 1919
6.	Митрополит Київський і Галицький Антоній (Храповицький)	07.09.1919 – 17.11.1919
7.	Єпископ Черкаський Назарій (Блінов)	листопад 1919 – липень 1921
Київська епархія Українського Екзархату Російської Православної Церкви		
8.	Митрополит Гродненський і Брестський Михаїл (Єрмаков), Патріарший Екзарх всієї України, з правами, які належать Митрополиту Київському	23.07.1921 – 05.02.1923
9.	Єпископ Канівський Василій (Богдашевський)	лютий – березень 1923

10.	Єпископ Уманський Макарій (Карамзін)	04.04.1923 – січень 1925
11.	Єпископ Радомишльський Сергій (Куминський)	лютий – березень 1925
12.	Єпископ Богуславський Георгій (Делієв)	квітень 1925 – жовтень 1927
13.	Митрополит Київський і Галицький Михаїл (Єрмаков), Екзарх України	23.11.1927 – 30.03.1929
14.	Архієпископ Харківський Костянтин (Дяков)	квітень 1929 – квітень 1930
15.	Архієпископ Київський Димитрій (Вербицький)	квітень 1930 – 14.02.1932
16.	Архієпископ Харківський Костянтин (Дяков), Екзарх України	15.02. – жовтень 1932
17.	Архієпископ Київський Сергій (Гришин)	03.04.1932 – 09.07.1934
18.	Митрополит Київський Костянтин (Дяков), Екзарх України	09.07.1934 – 10.11.1937
19.	Архієпископ Харківський і Охтирський Олександр (Петровський)	листопад 1937 – 28.07.1938
20.	Керуючий єпархією відсутній	липень 1938 – 15 липня 1941

Вищим органом управління а території єпархії були єпархіальні збори, які склалися з представників кліру та мирян, чернецтва та духовних навчальних закладів. Питання, які виносилися на розгляд зборів, попередньо обговорювалися на благочинницьких зібраннях. На єпархіальних зборах обирали членів єпархіальної ради, заслуховувалися звіти про життя єпархії, стан справ у духовних навчальних закладах тощо [7, с. 6].

Постійно діючим адміністративно-виконавчим органом Київської єпархії була єпархіальна рада, яка формувалася із 5 виборних штатних членів терміном на 6 років. За активного сприяння єпархіальної ради архієрей здійснював управління Київською єпархією. При єпархіальній раді знаходилася канцелярія, яку очолював секретар єпархіальної ради.

Важливим чинником у розширенні єпархіальної мережі стала, проведена у березні 1923 року, адміністративна реформа в Україні, спрямована на зміцнення адміністративно-територіальних одиниць. Волості були замінені районами, повіти – округами. Такий державно-адміністративний поділ спонукав до узгодження територіальних меж та адміністративної структури єпархій з окружною системою, оскільки, як зазначалося вище, така практика узгодження коринилася в канонічних нормах Церкви [8, с. 145]. На цей час в Україні налічувалося уже більше 60 вікаріатств.

У результаті проведеної реформи до складу Київської губернії, на території якої існувала Київська єпархія, увійшло сім округ: Білоцерківська, Бердичівська, Київська, Малинська, Уманська, Черкаська та Шевченківська (Корсунська) [9, с. 575]. На їх території розміщувалися одинадцять вікаріатств: Бердичівське, Білоцерківське, Богуславське, Звенигородське, Канівське, Радомисельське, Сквирське, Таращанське, Уманське, Черкаське, Чигиринське [2, с. 103], у складі яких існували благочиння, що об'єднували парафії.

Бердичівське вікаріатство було створене у 1921 році у зв'язку з хіротонією (рукопокладенням) в м. Києві єпископа Олександра (Чекановського), який обіймав і Уманську кафедру. З 1922 р., у зв'язку з переходом єпископа Олександра в обновленський рух, об'єднані до цього під його управлінням вікаріатства, знову почали існувати окремо [2, с. 103].

Юрївська кафедра, заснована ще в 1032 році в м. Юріїв (нині – м. Біла Церква), проіснувала до 1231 р., відновила свою діяльність у 1921 р. як Білоцерківське вікаріатство, увійшла до складу Київської єпархії з центром її управління у м. Києві. Очолив його єпископ Димитрій (Вербицький). Проіснувало вікаріатство до 1924 року і було скасовано відповідно до розпоряджень Вищого церковного управління [10, с. 53].

Вікаріатство в м. Богуславі було створене 26 грудня 1921 року та проіснувало до лютого 1926 року. В переважній більшості створення вікаріатств припадало на дату єпископської хіротонії нового архієпископа. Саме з такої ініціативи було рукопокладено нового архієрея – єпископа Георгія (Делієва) українця за походженням. Хіротонія була звершена 26 грудня 1921 року з титулом Єпископ Богуславський і Липовецький, яку очолив митрополит Михаїл (Єрмаков) [10, с. 64].

21 травня 1921 року відбулася архієрейська хіротонія архієпископа Олексія (Готовцева) у єпископа Звенигородського, вікарія Київської єпархії. Відповідно з цією подією було створено Звенигородське вікаріатство з центром у м. Києві. У зв'язку з тим, що у 1923 році єпископ Олексій був заарештований та висланий до Москви, а 14 жовтня 1923 року був призначений єпископом Серпуховським, вікарієм Московської єпархії, Звенигородське вікаріатство було скасоване [10, с. 177].

Канівська кафедра була заснована 22 грудня 1884 року з місцем перебування у місті Києві. 6 серпня 1914 року на це вікаріатство було призначено молодого єпископа Василя (Богдашевського), хіротонію якого було звершено в Софійському Соборі Києва. Владика обіймав посаду ректора Київської Духовної Академії перед її закриттям. У 1921 році він підписав звернення православного єпископату України до віруючих із закликом не визнавати рішень Українського церковного збору Київщини, котрий проголосив автокефалію Української Церкви. У 1923 році зарештований радянською владою, відісланий до Москви, перебував на допитах в Бутирській тюрмі та на заслання в селі Іжма Зирянського краю [10, с. 205].

Скасування Канівського вікаріатства пов'язане зі смертю архієпископа Василя у Києві 25 лютого 1933 року, за свідченнями сучасників, від сильного виснаження та напівголодної смерті. Владика також був ректором і професором Київської Духовної Академії, мав науковий ступінь доктора богослов'я [11, с. 174].

31 серпня (1 вересня) 1923 року таємно у єпископа Радомисельського і Чорнобильського було рукопокладено архімандрита Сергія (Куминського), який очолював Радомисельське вікаріатство до 1928 року. Чин хіротонії в єпископа звершили єпископи Парфеній (Брянських) і Макарій (Кармазин). Згодом хіротонія була визнана Патріархом Тихоном [10, с. 405].

Датою створення Сквирського вікаріатства стала таємна хіротонія єпископа Афанасія (Молчановського) у Ближніх печерах Києво-Печерської Лаври єпископом Уманським Макарієм (Кармазином) та єпископом Ананіївським Парфенієм (Брянських) у 1924 році. У середині травня 1926 р. єпископ був висланий до Курська, а потім через Москву до Омська, Сквирську кафедру було ліквідовано [10, с. 451].

З січня 1925 року єпископ Георгій (Делієв) тимчасово керував Київською кафедрою, в кінці цього ж року, після повернення єпископа Уманського Макарія (Кармазина) із заслання, відмовився віддати управління єпархією, що викликало осуд з боку багатьох архієреїв єпархії. У лютому 1926 року він призначається вікарним єпископом Київської єпархії з титулом Таращанський. У зв'язку з його переведенням на Дніпропетровську кафедру у 1928 році Таращанське вікаріатство було скасоване [10, с. 484].

Вагоме місце серед інших вікаріатств Київської єпархії посідало Уманське вікаріатство. Воно було засноване 25 березня 1874 року з місцем перебування у Києві. Серед відомих архієпископів, які його очолювали у ХХ столітті були архієпископи та єпископи: Феодосій Олтаржевський, Димитрій Вербицький, Платон Петров, Олександр Чекановський, Макарій Кармазин, Олександр Петровський, Філарет Лінчевський. Серед них двоє причислені до лику святих як священномученики – єпископ Макарій (Кармазин) та архієпископ Олександр (Петровський) [10, с. 507].

Уманське вікаріатство проіснувало до 23 жовтня 1934 року, і відновило свою діяльність лише після Другої світової війни [10, с. 508].

Черкаське вікаріатство було засноване 30 грудня 1909 року у м. Києві з постійним перебуванням там архієрея. З 1923–1932 рр. титул вікарних єпископів змінювався з Черкаського на Черкаський і Чигиринський. На початку ХХ століття вікаріатством керував єпископ Назарій (Блінов), який 13 лютого 1910 року був рукопокладений у єпископа Черкаського, вікарія Київської єпархії. Єпископ Назарій обіймав посаду вікарного єпископа до 1921 року та паралельно з цим у період з 1919 по 1921 рр. тимчасово керував всією Київською єпархією. З квітня по червень 1923 року був ув'язнений в Бутирській в'язниці Москви, а після звільнення переведений на Тобольську кафедру [10, с. 538].

Його наступником став ключар Софійського собору протоієрей Микола Браїловський, які був хіротонісаний 9 жовтня 1921 року у єпископа Черкаського, вікарія Київської єпархії та очолював вікаріатство до 1923 року.

Місце вікарного єпископа посів Філарет (Лінчевський), якого рукопоклали 2 грудня 1923 року з титулом єпископа Черкаського і Чигиринського. Як і більшість єпископів, у 1926 році був заарештований у Харкові та до 1928 р. перебував на засланні в Кудимкарі. Після звільнення 13 травня 1932 р. переведений на Вінницьку кафедру з возведенням у сан архієпископа. Цього ж року Черкаське і Чигиринське вікаріатство було ліквідоване [10, с. 539].

Одним із найдавніших вікаріатств Київської єпархії було Чигиринське вікаріатство. Історія його заснування сягає 1724 року з періодичним припиненням функціонування та знову відновленням діяльності. Місце перебування вікаріатства було у Києві з титулом єпископа Чигиринський і Український. З 16 жовтня 1799 року титул було змінено до Чигиринського.

Останнім єпископом Чигиринським став владика Никодим (Кротков), який обіймав посаду вікарія з 16 листопада 1911 – 23 серпня 1921 року. Важливою подією у житті архієпископа стало миропомазання на гетьманство у Софійському соборі Павла Скоропадського та звершення молебну на Софійській площі. Надалі Чигиринське вікаріатство було поєднане з Черкаським в межах Київської єпархії [10, с. 545].

Більшість вікаріатств Київської єпархії центром своєї адміністративної структури визначали не місто, за яким названо вікаріатство, а місце його фактичного розташування. У більшості випадків це було місто Київ, яке поєднувало не тільки єпархіальне управління, канцелярію, але і вікаріатства. Тісні взаємини та спілкування вікарних архієреїв з митрополитом Київським давали можливість частіше доносити інформацію парафіяльним священникам щодо політичної та церковної ситуації в Україні.

Важливим церковним адміністративно-структурним елементом єпархії є благочиння, чи благочинницький округ на чолі з призначеним єпархіальним архієреєм – благочинним. Він являється священнослужителем у пресвітерському сані настоятелем одного із приходських храмів благочиння. В обов'язки благочинного входило нагляд за звершенням богослужінь, внутрішнім і зовнішнім станом храмів та інших церковних будівель, а також правильністю ведення парафіяльних справ і церковного архіву, турботою за релігійно-моральним станом віруючих. Посада благочинного повністю підпорядкована єпархіальному архієрею [12, с. 29].

На прикладі Бердичівського вікарного єпархіального управління можна прослідкувати структуру та функції благочинницького апарату. На терені Бердичівської округи на 1 грудня 1925 року нараховувалося 12 благочинницьких округів, які включали в себе Благочинницькі Ради. Склад таких Рад був наступним: голова, як правило був благочинний округу, заступником благочинного – штатний священник округу та члени – 1-2 особи [13, арк. 14].

Бердичівський округ включав дві благочинницькі ради, враховуючи кількість парафіяльних храмів та священнослужителів, а також поділ на міський та районний округи. Перша Благочинницька Рада Бердичівського округу мала наступний склад: Головою був благочинний – протоієрей Іван Львович Карпинський; заступником благочинного – протоієрей Олександр Іванович Татаров, а членом був мирянин

Віктор Сторожук. Друга Рада Бердичівського округу включала в себе ту ж саму структуру. Її очолював протоієрей Микола Аполінарєвич Лисицький, який обіймав посаду благочинного другої Бердичівської округи, його заступником був священник Петро Володимирович Кришникович, членом – Кассіан Гончарук.

Ще три благочинницьких округи таких як Андрушівський, Погребищенський та Уланівський включали в себе міський та районний округи [13, арк. 14 зв.].

До Черкаського вікаріатства під омофором єпископа Філарета (Лінчевського) приєдналося приблизно 80 парафій з Черкащини, Чигиринщини і навіть із Звенигородського округу, які не хотіли зазнати впливу обновленського руху [14, арк. 1].

Регулярно скликалися з'їзди благочинних усіх округів єпархії, на яких розглядалися питання пастирської практики, дотримання канонічних норм в умовах поширення революційних настроїв [15, арк. 2].

25 січня 1928 року на території Софійського собору в Києві відбулися збори єпископів України під головуванням Патріаршого екзарха митрополита Київського і Галицького Михаїла (Єрмакова), Одним із ключових питань, що розглядалися на цьому засіданні було питання про розподіл меж єпархій з відповідним адміністративним поділом на округи. Єпископам було доручено підготувати вичерпний матеріал з даного питання до проведення Українського Церковного Собору [16, арк. 11]. А вже 27 грудня 1928 р. згідно з пропозиціями заступника Патріаршого Місцєблюстителя митрополита Сергія (Страгородського) та на виконання постанов Всеросійського Помісного Собору від 7(20) вересня 1918 року у відповідності до адміністративного поділу території СРСР на області були створені такі ж церковні області. Зі створенням церковних областей, звичайно, виникло питання щодо повноважень архієрея головного міста області [17, с. 218].

Одразу ж було затверджено Положення про обласних Преосвященних, згідно з яким повноваження обласного архієрея було надано Преосвященним головних міст області. Згідно з діючим положенням про автономію Української Церкви на її території воно було здійснено наступним чином: Київська область – м. Київ (Київська єпархія), Одеська область – м. Одеса (Одеська єпархія).

У відповідності з адміністративним поділом на округи необхідно було усіх окружних архієреїв зробити самостійними. Але неможливість вирішення цього питання у загальнодержавному масштабі, за основу для ділення доцільно було прийнято головні положення серед яких є: 1) Існуючі єпархії мали бути збережені. Кордони єпархій не повинні були виходили за межі області та не вклинюватись у територію сусідньої області. 2) У середині області єпархії повинні були вміщувати у себе округи без дроблення їх на частини. 3) Вікаріатства мали складатися із декількох районів чи округів, також без дроблення їх між різними вікаріатствами. 4) Окремі вікаріатства могли бути перетворені у самостійні єпархії з урахуванням особливостей територіального розташування та розмірів [18, с. 220].

Отже, вікарні єпископи та їх кафедри відігравали важливе значення в Київській єпархії, так як безпосередньо допомагали митрополиту Київському у управлінні усією єпархією, а інколи і виконували його обов'язки. Мережа вікарних єпископських кафедр та благочинницького апарату давали більшу можливість у живому спілкуванні духовенства з віруючими під час відвідувань ними храмів та монастирів під час Богослужінь. Збільшення чисельності єпископату Київської єпархії дало можливість на деякий лише час внутрішньо укріпити церковні позиції від впливів зовнішніх чинників.

Джерела та література

1. Определение Священного Собора Православной Российской Церкви по проекту положения о временном Высшем управлении Православной Церкви на Украине 7 (20) сентября 1918 года // Собрание определений и постановлений священного собора Православной Российской Церкви 1917 – 1918 гг. – М., 1994. – Вып. 4. – С. 15 – 19.
2. Білокінь С.І. Православні єпархії України 1917 – 1941 рр. / С.І. Білокінь // Історико-географічні дослідження на Україні. 36. Наук. пр. – К.: Наук. думка, 1992. – С. 100 – 120.
3. Біднов В. Церковна справа на Україні / В. Біднов. – Тернів: Видавництво “Українська автокефальна церква”, 1921. – 48 с.
4. Православная энциклопедия. Том 33. Киево-Печерская Лавра – Кипрская икона Божией Матери / Под редакцией Патриарха Московского и всея Руси Кирилла. – М.: Церковно-научный центр “Православная Энциклопедия”, 2013. – 752 с.
5. Акты Святейшего Тихона, Патриарха Московского и всея России, позднейшие документы и переписка о каноническом преемстве высшей церковной власти. – 1917 – 1943 гг. / Сост. М.Е. Губонин. – М.: Изд-во Православного Свято-Тихоновского Богословского Института. – 1064 с.: ил.
6. Катунин Ю.А. Хронология важнейших событий новейшей истории Русской Православной Церкви в Крыму, Украине и России (1917-1997 годы) / Ю.А. Катунин // Культура народов Причерноморья. – 1999. – № 6. – С. 523 – 538.
7. Определений Священного Собора Православной Российской церкви об епархиальном управлении 1(14), 7(20), 9(22) февраля 1918 г. // Церковные ведомости. – 1922. – №4. – 1(14) мая. – С. 6 – 9.
8. Ігнатуша О. М. Єпархії та благочиння Українського Екзархату Російської Православної Церкви у 20 – 30-х рр. ХХ ст. / О. М. Ігнатуша // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Випуск ХХІХ. – Запоріжжя: Просвіта, 2010. – С. 145 – 152.
9. Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України за 1922–1923 рр. – Харків: Літо-друкарня “Книгоспілки”, 1922. – 1147 с.
10. История иерархии Русской Православной Церкви. Комментированные списки иерархов по епископским кафедрам с 862 г. – М.: Православный Свято-Тихоновский Гуманитарный Университет, 2006. – 925 с.
11. Хроника церковной жизни // Журнал Московской Патриархии (далі – ЖМП). –1933. – № 14-15. – С. 173 – 174.
12. Єпископ Егорьевский Марк. Церковний протокол / Єпископ Егорьевский Марк. – М.: Издательский Совет Русской Православной Церкви, 2007. – 184 с.

13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО). – Ф. 5. – Оп. 2. – Спр. 955. – 203 арк.
14. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф.Р. 314. – Оп. 1. – Спр. 6. – 26 арк.
15. ДАЧО. – Ф.Р. 314. – Оп. 1. – Спр. 5. – 12 арк.
16. ЦДАВО. – Ф. 5. – Оп. 3. – Спр. 369. – 20 арк.
17. Положение об областных Преосвященных // ЖМП. – 1934. – № 20-21. – С. 218 – 219.
18. Положения о полномочиях областного архиерея // ЖМП. – 1934. – № 20-21. – С. 219 – 222.
19. Киридон А. Духовенство в радянській Україні 1920 – 1930-х років / А. Киридон // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 14. – С. 301 – 328.
20. Татарченко О.Б. Херсонська і Одеська єпархія в умовах становлення тоталітарної системи (1918 – 1939 рр.): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – “Історія України” / О.Б. Татарченко. – Миколаїв, 2010. – 21 с.
21. Тригуб О.П. Розгром української опозиції в Російській православній церкві (1922 – 1939 рр.): Монографія / О.П. Тригуб. – Миколаїв: ТОВ Фірма “Іліон”, 2009. – 312 с.

Chuchalin O. Administrative staff of Kyiv eparchy of Russian Orthodox Church in 1920–1930.

The article deals with the network of vicariates and the decency administrative staff of Kiev Eparchy in the interwar period. The information about the diocesan archbishops and the vicar bishops, who headed or temporarily performed the duties of the diocesan archbishop of Kyiv Eparchy are provided. On the basis of archival and published sources the network of vicariates was reproduced, the archbishops who performed the management were named. The attention to the biographical information of bishops and clergy was paid.

Key words: Kyiv eparchy, vicariate, decency, bishop, soviet government.